อนุสรณ์

ในงานฌาปนกิจศพ

คุณแม่ทับทิม ญาณวารี

รุวัดธาตุทอง ถนนสุขุมวิท

วนพฤหัสบดีที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๑๕

อนุสรณ์

ในงานฌาปนกิจศพ

คุณแม่ทับทิม ญาณวารี

ณ เมรุวัดธาตุทอง ถนนสุขุมวิท

วันพฤหัสบดีที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๑๕

คุณแม่ทับทิม ญาณวารี

ชาตะ 4 มกราคม 2423

มรณะ 5 เมษายน 2514

คำนำ

คุณแม่เกิดเมื่อปีมะโรง วันอังคารที่ ๔ มกราคม ๒๔๒๓ ที่ตำบลอัมฤทธิ์ อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนคร-ศรีอยุธยา เป็นบุตรหลวงวารีโยธารักษ์ นางวารีโยธา-รักษ์ (สมบุญ ญาณวารี) เมื่อทำการสมรสกับคุณพ่อ ก็ได้อยู่กับคุณตาและคุณยายตลอดมาจนอายุข้าพเจ้าย่างเข้า ๑๖ ปี คุณพ่อก็ถึงแก่กรรม ข้าพเจ้ากับคุณแม่สองคนก็อยู่ด้วยกันตลอดมา จนข้าพเจ้าได้ทำการสมรสกับหลวงอรรถปรีชาชนูปการ คุณแม่ก็ตามมาอยู่ด้วย คุณหลวงจะย้ายไปรับราชการจังหวัดใด เมื่อข้าพเจ้าติดตามไป คุณแม่ก็ตามไปอยู่ด้วย คุณแม่รักและสนใจในอาหารไทยทั้งคาว - หวาน ในยามว่างก็ชอบเลี้ยงหลาน ๆ ทุก ๆ คน ที่คุณแม่ลำบากมากก็ในตอนเลี้ยงอุทิศ เพราะเมื่ออุทิศเกิดมาเป็นเด็กที่เจ็บ-ป่วยบ่อยและอ่อนมาก ร้องเกือบตลอดวัน-คืน เลี้ยงยาก คุณแม่เหนื่อยยากมากที่สุด หรือจะพูดว่าอุทิศอยู่รอดมาได้ก็เพราะคุณยายแท้ ๆ ที่เฝ้าดูแลรักษาหลานด้วยดี

ตลอดมา ในขณะนั้นข้าพเจ้าเองก็เจ็บป่วยด้วย จึงทำความลำบากแก่คุณแม่มาก คุณแม่ก็มิได้ปริปากบ่นเลย ก็ด้วยความรักและสงสารลูกและหลานชาย ตามปกติคุณแม่เป็นพุทธศาสนิกชนที่เลื่อมใสในบวรพุทธศาสนาตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี ทั้งเป็นคนโอบอ้อมอารีต่อญาติมิตรและเพื่อนบ้าน นับว่าเป็นแม่ที่รักใคร่เอาใจใส่อบรมและส่งเสริมลูกหลานทุกคน ตามปกติคุณแม่เป็นผู้มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ ไม่ยอมนิ่งเฉยทุกวันจะต้องหางานทำช่วยเหลือลูกหลานทุกคนเสมอมาตลอดเวลาเมื่อคุณแม่มีชีวิตอยู่ให้ความอบอุ่นแก่ข้าพ-เจ้าและหลาน ๆ อย่างดีที่สุด เมื่อคุณแม่มีอายุมากขึ้นก็ได้เริ่มเป็นโรคหัวใจและได้ทำการรักษาเยียวยาตลอดมา ครั้นเมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๑๓ โรคหัวใจได้กำเริบมากขึ้น จึงไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลหญิง อาการดีขึ้นจึงได้รับอนุญาตจากแพทย์ให้กลับบ้านได้ ก็สบายตลอดมาจนราวเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๑๔ อาการโรคหัวใจกำเริบขึ้นอีก ต้องรีบเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลขึ้น

ฉุกเฉิน ก็ได้รับการรักษาพยาบาลอย่างดีตลอดมาอาการก็ไม่ดีขึ้น เห็นจะเนื่องจากอายุมากด้วย อาการคุณแม่มีแต่ทรงกับทรุดสุดความสามารถของแพทย์ที่จะทำการรักษาได้ ถึงวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๑๔ เวลา ๐๑.๒๐ น. คุณแม่ก็ได้ถึงแก่กรรมด้วยอาการอันสงบต่อหน้านายแพทย์และพยาบาลพร้อมด้วยลูกหลานและญาติมิตร รวมอายุได้ ๙๑ ปีเศษ การจากไปของคุณแม่ครั้งนี้ยังความเศร้าสลดใจอย่างสุดซึ้งแก่ข้าพเจ้าและหลาน ๆ เมื่อถึงเวลาจะทำการฌาปนกิจศพคุณแม่ ข้าพเจ้าจึงใคร่จะพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับธรรมทางพุทธศาสนา ข้าพเจ้าได้ขอความกรุณาท่านเจ้าคุณเทพญาณกวี เจ้าอาวาสวัดธาตุทอง ท่านก็ได้กรุณามอบต้นฉบับเรื่อง “ตัวอย่างที่ควรเอาอย่าง เพราะเป็นตัวอย่างที่ดี” ซึ่งข้าพเจ้าได้อ่านแล้วรู้สึกว่าเป็นหนังสือธรรมที่น่าอ่านและเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านทุกท่าน ข้าพเจ้าขออนุโมทนาในความเมตตากรุณาของพระคุณท่านไว้ในโอกาสนี้ด้วย

ในที่สุดนี้ ขออำนาจกุศลผลบุญทั้งหลายที่คุณแม่ได้กระทำไว้และกุศลที่ได้บำเพ็ญอุทิศครั้งนี้ จงเป็นปัจจัยส่งผลให้ดวงวิญญาณของคุณแม่ไปสู่สุคติในสัมปรายภพนั้น เทอญ

(นางอรทิพย์ – อรรถปรีชาชนูปการ)

ตัวอย่างที่ควรเอาอย่าง เพราะเป็นตัวอย่างที่ดี

พระเทพญาณกวี

(วัดธาตุทอง)

ในอดีตกาล นกกะทา ลิง ช้าง ต่างเป็นเพื่อนกัน อาศัยอยู่ใต้ต้นไทร ทุกอย่างที่กระทำต้องเสมอกันหมด แต่ก็ต้องลำบากใจ เพราะไม่มีใครเป็นใหญ่กว่าใคร หรือจะควรทำอย่างไร ยิ่งเป็นสัตว์ที่ต่างกันทั้งกาย อาหารและความเป็นอยู่ ก็ยากที่จะปรองดองเข้ากันได้ จึงปรึกษากันว่า ควรเลือกใครสักตัวหนึ่งเป็นประธาน ใครเป็นผู้รู้จักกำเนิดของต้นไทรนี้บ้าง ?

ลิงกล่าวว่า เมื่อเรายังเป็นลูกลิงดื่มนมแม่ นั่งอยู่บนพื้นดิน ไม่ต้องชะเง้อคอ กัดกินยอดอ่อนได้สบาย

ช้างกล่าวว่า ในเวลาเป็นลูกช้าง เดินลอดต้นไทร ยอดไทรเพียงกระทบท้องเท่านั้น

นกกระทา กล่าวว่า เมื่อก่อนนี้ ไม่มีต้นไทรต้นนี้ เรากินผลไทรจากป่าโน้นมาถ่ายไว้ที่นี่ จึงเกิดต้นไทรต้นนี้ขึ้น เจริญเติบโตตราบเท่าทุกวันนี้ เราจึงมีอายุมากกว่าสหายทั้ง ๒

ลิงและช้างต่างก็แสดงความเคารพอ่อนน้อม ดำรงอยู่ในโอวาทคำสั่งสอนทุกอย่าง นกกระทาให้เพื่อนทั้ง ๒ ประพฤติปฏิบัติชอบ มีศีลธรรม แม้ตนเองก็ประพฤติและมีศีลธรรมเช่นเดียวกัน ไม่ใช่ดีแต่พูด หรือดีเพราะเป็นหัวหน้า เป็นประธาน แต่สามารถทำให้เป็นตัวอย่าง นำตัวอย่างนั้น ๆ ไปสั่งสอนให้สัตว์อื่นกระทำตาม ก่อให้เกิดความสามัคคี ร่วมกำลังในอันกระทำกิจการทุกอย่างให้สำเร็จ

พระพุทธเจ้าทรงยกตัวอย่าง เพื่อให้นำมาเป็นตัวอย่างปฏิบัติตาม เพราะมนุษย์ฉลาดสามารถรอบรู้ยิ่งกว่าสัตว์ทั้ง ๓ ประเภทนั้น ก็ควรประพฤติได้ดีกว่าและทำประโยชน์ได้มากกว่า ไม่ต้องละอายใจในเมื่อคิดถึงภายหลัง ตรัสสอนภิกษุว่า สัตว์เหล่านั้นเป็นเพียงสัตว์ดิรัจฉาน ยังมีความเคารพยำเกรงต่อกันและกันได้

ส่วนเธอทั้งหลายบวชในธรรมวินัยที่เรากล่าวแสดงไว้อย่างดี เหตุใดจึงไม่มีความเคารพยำเกรงต่อกันและกันเล่า?

คนที่ฉลาดในธรรม อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่

เป็นผู้ควรสรรเสริญในปัจจุบันนี้ และต่อไปก็มีแต่ความเจริญ

คนจึงเป็นแต่เพียงคนไม่พอ แม้จะประดับประดาให้งดงามสักเพียงไรก็ตาม จำต้องมีธรรมะประจำใจให้ธรรมะเป็นเครื่องนำไปสู่กรรมดีสม่ำเสมอตลอดไป ความเคารพ และความรู้จักเคารพ ตลอดถึงทำตนให้เป็นผู้ที่ควรเคารพ จึงต้องอาศัยความเคารพในธรรม ก่อให้เกิดความสามัคคี รวมกำลังสร้างความเจริญ เพราะลักษณะของธรรมะ มีอยู่ ๒ ประการคือ ๑. ขจัดความด้อยในทางผิด ๒. ส่งเสริมให้กระทำแต่ในทางชอบ

จากความเคารพนี้เอง ทำให้เป็นบุคคลมีตระกูลสูง ซึ่งทรงแสดงไว้ตอนหนึ่งว่า ผู้อ่อนโยน สุภาพเรียบร้อย มีใจไม่กระด้าง รู้จักเคารพยำเกรง ย่อมเกิด

ในตระกูลสูง ส่วนผู้ที่มีความถือตัว กระด้าง เย่อหยิ่ง ย่อมเกิดในตระกูลต่ำ

แท้จริง ตระกูลของบรรพชน จะสูงหรือต่ำอย่างไร อยู่ที่ผู้เกิดในตระกูลนั้นจะรักษาเอาไว้หรือทำลาย สูงต่ำมีอยู่ตามปรกติ และสูงต่ำ ซึ่งเกิดจากนิสัยและความประพฤติของบุคคล จึงเป็นเครื่องหมายแสดงถึงความเป็นคนเช่นไร น่านิยมหรือควรหลีกให้ไกล

ความเคารพ จึงเป็นหลักของความเจริญ เพราะสามารถปรับปรุงตนให้ดีได้ ไม่ว่าจะเกิดมาเป็นคนอย่างไร ย่อมสามารถทำให้เป็นคนดีได้เสมอ ศีลธรรมเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเคารพ ผู้ที่เป็นหัวหน้ามีศีลธรรม บริวารชนย่อมมีศีลธรรมไปด้วย หากจะแบ่งแยกบุคคลได้หลายประเภท เช่น หัวหน้าเลว บริวารเลว หัวหน้าดี บริวารเลว หัวหน้าเลว บริวารดี หัวหน้าดี บริวารดี

ความเป็นหัวหน้าที่ดี ย่อมเป็นตัวอย่างที่ดี ที่จะสร้างความดีแก่คนทั่วไป

ธรรมะสั้น ๆ

เกิดเป็นคน อย่าเป็นแต่เพียงอาศัยผลบุญที่เกิดมาแล้ว ควรสร้างบุญให้เกิดขึ้นด้วย จึงจะชื่อว่าเป็นผู้มองเห็นกาลไกล หรือรู้จักตนได้ดีว่า ควรทำอะไรบ้างในขณะยังมีชีวิตอยู่

สันโดษ ไม่ได้หมายความว่า อยู่เฉย ๆ หรือว่าชั่งมัน ผลไม้ดีรสอยู่ที่เนื้อ ก็ควรปอกเปลือกออกให้หมด สันโดษ จึงเท่ากับไม่กระทำผิดคิดชั่ว ด้วยความโลภ โกรธ หลง และไม่สันโดษ ก็คือหมั่นกระทำความดีไม่ขาดสาย ตั้งใจรักษาเอาไว้ให้มั่นคง

สันโดษ คือความไม่โลภ ไม่สันโดษ คือความโลภ หากจะเข้าใจโดยลักษณะเช่นไรก็ตาม มีจุดประสงค์เพียงอย่างเดียวคือ เจริญด้วยกุศล ไม่เป็นคนเพียงตอไม้ หากแต่งอกงามอุดมสมบูรณ์ ทั้งลำต้น กิ่งก้านสาขา ดอกผล เจริญเติบโตต่อไปได้

คนกตัญญู ไม่ใช่หาได้ง่าย ก็เพราะว่า คนอกตัญญูมีมาก หากลดจำนวนคนอกตัญญูลงให้เหลือแต่น้อย แม้จะผิดธรรมดาโลกก็ยังดีกว่าที่จะปล่อยให้กาฝากมีเต็มโลก ไม่ได้อะไร และยังต้องสูญเสียอีก

ความเบียดเบียนซึ่งกันและกัน เกิดจากความคิด คิดอย่างไรย่อมเป็นอย่างนั้น เหตุนั้น จึงไม่ควรคิดร้ายต่อกัน แม้จะอิสสาริษยากีดกัน ก็ไม่ควรให้เกิด เพราะเป็นเหมือนสนิมคอยกัดใจให้ร่อนทุกวัน ใจที่มีความกรุณาปราณีต่อกัน จึงช่วยให้เกิดความสุข.

การดำรงชีวิตอย่างง่าย ๆ แต่ก็มองผ่านไปหมด ลืมคิดถึงเหตุเบื้องต้นว่า ที่ต้องกระทำเช่นนั้นเพื่ออะไร คิดแต่เพียงส่วนได้ ทำไมไม่คิดถึงส่วนเสียบ้าง ทางมงคลที่ควรอบรมให้เกิดเป็นประจำนั้น ไม่จำเป็นต้องฟุ้งเฟื่องในความรู้ หรือยึดหลักในวิธีที่ผิด เพราะความจริง ย่อมเป็นความจริงเหมือนกันทั้งโลก จะแปลกกันก็แต่เพียงชื่อ หรือความเข้าใจ

เมื่อทุกคนมีธรรมประจำใจ ดังต่อไปนี้ คือ

เมตตา ต่อผู้มีความสุข ความเจริญ

กรุณา ต่อผู้ได้รับความทุกข์ลำบาก

มุทิตา พอใจในการทำความดีสม่ำเสมอ

อุเบกขา ไม่เอาใจใส่ในความชั่ว ไม่ยอมกระทำ หรือทดลองดูแม้แต่นิดเดียว

เพียงธรรมะ ๔ ข้อ เป็นธรรมะสั้นๆ แต่ก็ยังหาได้ยาก หรือบกพร่องบางข้อบางอย่าง ย่อมพบความบกพร่องอยู่เสมอ เป็นผู้มองเห็นแต่ที่ใกล้ ๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างจริงจัง มองไม่เห็น มองเห็นเพียงจมูกปากเท่านั้น

คุณธรรมที่จะเกิดขึ้นได้เต็มที่ จึงต้องอาศัยความรู้ ความเสียสละ ความซื่อสัตย์สุจริต ความกล้าหาญที่กระทำทุกอย่าง โดยไม่หวั่นไหวต่อคำพูดของคน เพียงกลัวคนว่า คนด่า ก็ทำอะไรไม่ได้ ทั้งที่สิ่งนั้นมีประโยชน์ ประโยชน์ที่ต้องสูญเสียไป เพราะไม่กล้าทำ จึงมีอยู่มากมาย

เหตุนั้น ในหลักธรรมที่จัดเป็นหมวด มีข้อธรรมหลายข้อ ก็เพราะแต่ละข้อมีความสำคัญโดยเฉพาะ เมื่อรวมกันเข้าแล้ว จึงปรากฏผลเต็มที่ เช่น ความเชื่อมั่นในการกระทำ ก็ต้องมีความพากเพียรพยายามประกอบ เพียงแต่คิด ใคร ๆ ก็คิดได้ และผลก็เป็นเพียงความคิด เพื่อให้ความคิดสำเร็จผล จึงต้องกระทำอย่างจริงจัง ไม่ใช่เป็นแต่ทดลองดู ข้อขัดข้องมีมาก ก็ต้อง

เพียรมาก จึงต้องอาศัยสติเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้ง ไม่ให้มากเกินไป หรือน้อยเกินไป ตั้งจุดหมายให้ตรงทาง ถึงเช่นนั้น บางคราวก็อดท้อถอยน้อยใจไม่ได้ เพราะทั้งที่ตั้งใจทำ แต่ไม่สำเร็จผล

จึงต้องทุ่มเทความสามารถทั้งหมด อย่างที่เรียกกันว่า แม้จะตายก็ยอม คือ สมาธิ ความแน่วแน่ ความมั่นคงลงในการกระทำนั้น ๆ ความเป็นผู้มีใจเด็ดเดี่ยวเช่นนี้ ก็ต้องอาศัยปัญญา ซึ่งเป็นแสงสว่างคอยส่องให้เห็นหนทาง ที่จะแก้ไข ปรับปรุง และสร้างให้สำเร็จผลบริบูรณ์

ธรรมะเป็นเช่นนี้ บุคคลควรมีธรรมะหรือไม่ ?

อย่าเพิ่งอยากในสิ่งที่มองไม่เห็น

อย่าเพิ่งกลัวในสิ่งที่ยังไม่เกิด

อะไรที่อยู่ใกล้ รีบกระทำก่อนดีกว่า พึ่งพาอาศัยกันในเวลามีชีวิตดีกว่ากรวดน้ำให้ในเวลาสิ้นชีวิตไปแล้ว

อุเบกขา

ความเป็นธรรม ความยุติธรรม ซึ่งบอกกันว่าหาไม่ได้ ก็เพราะไม่หา ผู้ที่ขาดความเป็นธรรม ธรรมก็ไม่มี ก็เลยคิดว่า ทุกคนไม่มีความเป็นธรรม หรือมีก็เฉพาะท่านผู้จากโลกนี้ไปแล้ว

ความเป็นธรรมต้องมี แม้จะตั้งใจปฏิเสธสักเพียงไร เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ทุกวัน ย่อมชี้ให้เห็นว่าสิ่งนั้น ๆ เป็นธรรม คือ กุศลธรรม อกุศลธรรม ดีหรือชั่วตามวิธีกระทำนั้น เมื่อทำแล้วจะเป็นอย่างไร ก็คงเป็นเช่นเดียวกับที่กระทำไว้จะทำใหม่ก็เป็นเรื่องใหม่ จะแก้สิ่งที่ได้เคยกระทำไว้ไม่ได้ ทั้งดีและชั่วเป็นเช่นนี้

ความเป็นธรรมให้ถูกใจตนเอง และความเป็นธรรมโดยทั่วไป จึงแตกต่างกัน หากทุกคนต้องการแต่เพียงให้ถูกใจตนเองแล้ว ก็คงจะทำอะไรกันไม่ได้ เนื่องจากการงานทุกอย่าง ต้องร่วมกันกระทำ เหมือนอวัยวะร่างกาย ที่มีความเป็นธรรมต่อกัน ไม่รังเกียจ ไม่เอาเปรียบต่อกัน ใครจะทำน้อย ทำมาก สำคัญหรือไม่สำคัญ ทุกอย่างดีหมด และดีที่สุดด้วยกัน ซึ่งอื่น

แตกต่างกัน จึงเป็นเพียงเครื่องหมาย หน้าที่ร่างกายกระทำจึงเป็นผลเป็นประโยชน์ร่วมกัน แต่แบ่งกันกระทำตามความเหมาะสมนั้น ๆ

อุเบกขา ความเป็นธรรม ความเป็นกลาง เท่าที่จำเป็นที่ต้องมี ก็เพราะเหตุผลต่อไปนี้

ทุกคนมีความลำเอียง เพราะความรักความชัง จึงต้องมีอุเบกขา ยอมรับในกรรมที่กระทำนั้น ๆ ว่าถูกหรือผิด ไม่ใช่ชอบหรือชังคน ทำเป็นเหมือนไม่ได้ยินหรือเห็นบุคคลผู้กระทำ งาน ธุระ ความประพฤติจึงมีเพียงถูกหรือผิด จะทำอย่างไรจึงจะเป็นผู้ที่กล้ารับผิดชอบ ก็ต้องเป็นผู้รักความเป็นธรรม ไม่เห็นอะไรดีหมดหรือเลวหมด

ความเป็นธรรมของผู้ปกครองทุกคน ต้องวางจิตเป็นกลาง ไม่มีพวกเราพวกเขา ซึ่งเรียกว่ามีพรหมวิหาร ไม่ใช่มีแต่เมตตากรุณา แต่ต้องมีให้ครบบริบูรณ์ ส่วนสำคัญคืออุเบกขา รักงาน รักหน้าที่ รักความรับผิดชอบ จึงมีแต่ความเป็นธรรม กล้าที่จะพบกับบุคคลและเหตุการณ์ต่าง ๆ ไม่กลัวต่อสิ่งที่จะเกิดขึ้นทั้งต่อ

หน้าและลับหลัง ดีย่อมไม่กลายเป็นร้าย และร้ายก็ไม่กลายเป็นดี จึงเป็นผู้ที่ไม่เห็นแก่ได้ เพราะวัตถุเป็นเครื่องแบ่งกันใช้ ให้ได้มีความสุขสบาย สักการะก็เป็นเพียงเครื่องบูชาความดี เพื่อให้ได้กระทำดีต่อไป

แม้กิจการที่ทำมาอย่างดีแล้ว ก็ไม่ควรจะด่วนรีบเร่งจนเกินไป ควรมีความเป็นธรรมต่อตนและกิจการก็คือรู้จักรอคอย อย่าให้เกิดความเคร่งเครียด ให้ได้เร็วสมใจ เพราะทุกอย่างเมื่อเหมาะสมแล้ว ย่อมเกิดผลเอง หากจะรีบเร่งเกินไป กลับเสียผล เพราะละทิ้งกลางคัน รู้จักรอคอย จึงเป็นความชอบธรรมอย่างหนึ่ง

ความเป็นธรรม เพราะระวังใจไม่ให้โอนเอนไปมา ระหว่างสุขและทุกข์ สรรเสริญและนินทา เวลาเจริญและเวลาเสื่อม เวลามียศและเสื่อมยศ ซึ่งต้องพบอยู่เสมอ รู้เท่าทันต่ออารมณ์นั้น ๆ ว่า เป็นธรรมดาของโลก ไม่อยากพบก็ต้องพบไม่ปล่อยใจให้เคลิบเคลิ้มตกอยู่ในอำนาจของอารมณ์ ซึ่งจะต้องเปลี่ยนแปลงไป เมื่อรู้ล่วงหน้าเช่นนี้ ย่อมไม่ทำให้มัวเมา หรือต้องเศร้าโศก เพราะทุกคนไม่สามารถจะหลบหลีกพ้น เป็นการศึกษาเหตุการณ์ของชีวิต

ความรู้เช่นนี้ เรียกว่า วางจิตเป็นกลาง มีความชอบธรรมต่อชีวิต จะสามารถประกอบกิจการงานได้ตลอดไป เป็นการฝึกฝนชำระตนให้บริสุทธิ์ ไม่ต้องสูญเสียเวลาไปเปล่า ๆ เกิดมา มีเวลาเท่าไร ได้ใช้เต็มที่ ในข้อที่ว่า ชำระใจให้บริสุทธิ์หมดจดจากเครื่องเศร้าหมองใจ มีโลภ โกรธ หลง เป็นต้น

ผู้ที่ทรงธรรมเช่นนี้ จะเป็นอะไร จะทำอะไร ก็เท่ากับได้คนดีเป็นคนดีทำ ความเบียดเบียนซึ่งกันและกันย่อมไม่มี ช่วยกันสร้างในจุดประสงค์ประการหนึ่ง คือ ขจัดความทุกข์ ดับความทุกข์ ให้หมดสิ้นไป.

ขนบธรรมเนียม ประเพณี แม้แต่หลักแห่งธรรมจรรยา ศาสนาจะดีเลิศลึกเพียงไร ซึ่งความจริงก็ดีอยู่แล้ว แต่คนเราเองต่างหาก ทำไม่ถึงดี เข้าไม่ถึงตำรา จึงพาลหาว่าไม่ดี

ทุกคนจึงต้องฝึกจิตให้มีความเป็นธรรมเกิดขึ้น อย่านึกว่าคนอื่นเลวกว่าตน เพราะจะทำให้เกิดความเย่อหยิ่ง ความลืมตัว เหนือธรรมกลายเป็นธรรมไป มีอุเบกขา มีสติ ความรอบคอบ ย่อมเป็นผู้สว่างในภายในฉะนี้.

ไม่โกรธ

ไม่อยากโกรธ แต่อดโกรธไม่ได้ เมื่อโกรธแล้วทำอะไรไว้บ้าง พอหายโกรธนึกได้ ละอายใจตนเองเมื่อโกรธก็เป็นอย่างนั้นอีก ไฟคือความโกรธ จึงลุกลามไหม้ ไม่ยอมดับ ทั้งคนธรรมดาสามัญ จนถึงสมณพราหมณ์ นักปราชญ์ราชบัณฑิต เมื่อโกรธแล้วเหมือนกันหมด จะต่างกันก็แต่เพียง คนใหญ่คนโตคนมีอำนาจ โกรธเข้าแล้ว ก็เหมือนฟ้าผ่า แผ่นดินถล่มทลาย ความเสียหายมีมาก

ฉันไม่โกรธ จึงไม่ใช่แต่เพียงความคิดนึกอยู่ในใจหรือจะภาวนาว่าฉันไม่โกรธ สัก ๑๐๐ ครั้ง ๑,๐๐๐ ครั้งก็ยังไม่พอ ความโกรธ ความขุ่นเคือง ซึ่งเกิดขึ้นเป็นครั้งแรก หากดับไม่ได้ จะกลายเป็นโทษะและพยาบาททันที ความโกรธเป็นกองไฟที่เผาใจให้เร่าร้อนมาตลอดกาลนาน แม้ปัจจุบันนี้ ก็ยังคุกรุ่นอยู่เสมอดับได้ยาก เพราะเชื้อที่ก่อให้ไฟลุกโพลงมีอยู่มากมายไฟจึงไม่ยอมดับ

การที่จะป้องกัน ไม่ให้ความโกรธเกิดขึ้น อยู่ที่รู้สึกตัว รู้จักไฟ

ความอดทน จึงเป็นธรรมสมบัติอันประเสริฐที่ไม่ยอมให้ความโกรธ มีโอกาสปรากฏ เหมือนไม่รู้ไม่เห็นว่า มีใครเป็นผู้ทำร้าย ผู้ที่จะทำได้ไม่ใช่แต่เพียงคิด จึงเป็นผู้ไม่โกรธ เพราะรู้จักโทษของความโกรธนั้น ๆ ได้ดีว่าไม่มีประโยชน์อะไร ขาดสติสัมปชัญญะ จึงทำอะไรได้ทุกอย่าง แม้แต่พ่อแม่ยังเกิดเกล้ากล้าทำร้ายได้

ความโกรธ จึงเกิดจากความรัก คนรัก สิ่งที่ตนรัก หากใครแสดงความเกลียดชังต่อบุคคลหรือสิ่งของเช่นนั้น ก็พลอยโกรธผู้นั้น แม้จะไม่เคยรู้จักคุ้นเคยกันก็ตาม และผู้ที่ตนโกรธ หรือสิ่งของที่ไม่พอใจ ใครไปแสดงความรักใคร่พอใจเข้า ก็โกรธทันที หรืออาจจะโกรธตามใจ เพียงนึกว่าไม่ชอบก็พาลคิดสร้างเหตุต่าง ๆ มากมาย เพื่อโกรธนั้นเองให้ความโกรธเผาตนเอง เพื่อเผาผู้อื่นต่อไป

ดับโกรธ ไม่เหมือนดับไฟ โกรธแม้จะดับไปแล้วก็ตาม ยังมีทางที่จะเกิดขึ้นได้เสมอ เพราะเวลาดับไปเองย่อมเก็บเชื้อเอาไว้เสมอ คือโมหะ ความหลงที่คิดว่าดีถูกชอบ โมหะนี่เอง ที่แสดงออกมาทางกายและวาจาแล้วกลับเป็นโมหะ ซึ่งเหมือนตะกอนที่ตกซับซ้อนจนยึดถือว่า เป็นตัวตนเราเขา ก็เพิ่มโมหะความหลงให้มากขึ้น แม้บางครั้งแสงสว่างจะลอดเข้าไป ทำให้เป็นผู้มีเมตตากรุณาบ้าง แต่ก็ไม่สม่ำเสมอ เพราะสักกายทิฐิ ความเห็นยังยึดถือเบญจขันธ์เป็นตัวตนอยู่ ซึ่งยังไม่เห็นด้วยไตรลักษณ์หรือสามัญลักษณะลักษณะที่เสมอทั่วไปในสังขารทุกอย่าง

การถอนสักกายทิฐิ ก็คือการปฏิบัติทั่ว ๆ ไปที่สาธุชนทุกท่านได้บำเพ็ญมาแล้ว นับตั้งแต่การให้ทานการรักษาศีล ความเมตตา ความอดทนเป็นต้น เป็นแต่เพียงตั้งจุดมุ่งหมายให้ตรงและถูกทาง

เวลาโกรธเห็นการกระทำของตนดีหมด เห็นการกระทำของผู้อื่นขวางตาหมด เห็นแต่คุณ มองไม่เห็น

โทษเห็นแต่บุญ ไม่เห็นบาป มีธรรมะจึงเหมือนมีผู้ตักเตือน, สติสัมปชัญญะ ความเหนี่ยวรั้ง อย่าเพิ่งตัดสินใจเร็วนัก ตรวจตราพิจารณาให้รอบคอบ มีเวลาพอได้สังเกตอย่างใกล้ชิด แยกคุณและโทษออกจากกัน

ความโกรธกลายเป็นความเยือกเย็น เพราะไม่ยอมทำลายความดีของตน หรือเป็นอย่างคนที่กำลังร้อนด้วยความโกรธ ทุกครั้งที่เกิดความโกรธ กลับย้อนหลังมาพิจารณาถึงสิ่งที่ตนกระทำในเวลาโกรธนั้นแหละคือธรรมสังเวชให้เกิดความสำนึก หรือดูคนอื่นโกรธ ลองฟังคำพูดดูบ้างว่าเป็นเช่นไร เมื่อเราโกรธก็เหมือนกัน คงเป็นยักษ์เป็นมารกระโดดโลดเต้นโดยไม่รู้สึกตัว

ไม่โกรธ เพราะความโกรธไม่มีอะไรดี หรือปล่อยให้คนอื่นโกรธตามลำพัง

ไม่โกรธได้ จึงเหมือนอยู่ในสวรรค์คือความสุข โกรธจึงเหมือนตกนรก คือความทุกข์

ผู้ที่ตัดความโกรธได้ ไม่ต้องเศร้าโศกเสียใจในภายหลัง

ผู้ที่อดทนต่อถ้อยคำหยาบคายได้ ไม่ต้องโกรธเสียใจเป็นผู้มีธรรมอันอุดม

เพราะกลัวจึงต้องอดทนไม่โกรธผู้มีอำนาจวาสนา

เพราะกลัวแพ้ จึงต้องอดทนต่อผู้เสมอกัน

นักปราชญ์สรรเสริญความอดทนไม่โกรธบุคคลผู้ต่ำทรามกว่าตนว่า เป็นความอดทน ไม่โกรธอย่างสูงสุด

การฝึกฝนตนในทางดีตั้งแต่เด็กเป็นต้นมา ที่เปรียบเทียบระหว่างศิลา และนุ่น จึงเป็นตัวอย่างที่ดีสร้างจิตให้มั่นคงแน่นอน ไม่วู่วามไปตามอารมณ์ ไม่ดุดันเหมือนสัตว์อนารยะ รู้จักคิดปกครองตน ความไม่โกรธจึงทำให้คนเป็นคนได้เต็มที่

สัลเลขะ ความขัดเกลากิเลส

เมื่อพุทธศาสนาเป็นพุทธศาสนาของเหตุผล ก็จำเป็นที่ต้องเคารพเหตุผล มิใช่เป็นเรื่องของผู้ใดผู้หนึ่งโดยเฉพาะไม่ หรือการสมมติแต่งตั้งให้เป็นอะไรก็ตามย่อมเป็นแต่เพียงส่วนหนึ่ง ซึ่งจำต้องมองให้เห็นความจริง จะได้ไม่ติดอยู่เพียงภายนอก หากแต่ว่าซึ้งเข้าไปในภายใน

การปฏิบัติธรรม จึงเป็นความจำเป็น และเป็นวิสัยที่สามารถกระทำได้ทุกคน เหมือนเดินทางไปหาความจริง ดีกว่าที่จะให้ความจริงเดินมาหา การปฏิบัติตามในปัจจุบัน จึงอาจจะเป็นเพียงพิธีกรรม ซึ่งเรียกร้องให้เกิดความเลื่อมใส และเพียงเพื่อประโยชน์รายได้จากความเลื่อมใสนั้น ๆ สิ่งที่แอบแฝง จึงไม่ใช่การปฏิบัติ เหมือนกับผู้ที่มีพระนิพพานติดอยู่เพียงริมฝีปาก

ความขัดเกลากิเลส ได้แก่หลักปฏิบัติง่าย ๆ แต่มีความสำคัญเนื่องจากทุกคนที่เกิดมา ต้องมีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบ ไม่ใช่ปล่อยให้เป็นไปตามบุญตาม

กรรม ซึ่งกลายเป็นปัญหาจนแก้กันไม่ไหว การที่จะปล่อยให้ดีเอง จึงมีเป็นส่วนน้อย แทนที่จะให้โชคช่วยก็คือสร้างโชคขึ้น

แม้การทำดี ซึ่งทำไม่ได้เสมอไป จึงคล้ายกับว่าทำลายตนเอง จึงต้องมี สัจจะความจริง ความซื่อสัตย์ต่อความดี มีสุจริตพร้อมทั้งกายวาจาใจ ผู้ที่ทำอะไรเมื่อขาดสัจจะแม้เพียงอย่างเดียว จึงมีแต่ลมเต็มไปหมดฟังกันไม่ไหว อ่านกันไม่จบ จริงอะไร ? จริงที่จะไม่ทำให้เกิดเป็นความเดือดร้อนเสียหาย หรือเป็นภัยอันตรายต่อผู้อื่น

ความขัดเกลากิเลสนี้ บางคราวก็มุ่งหมายสูงเกินไป เหมือนต้องการสอยดวงดาวมาเป็นสมบัติของตน เศรษฐีและพระอรหันต์ทุกคนอยากเป็น อยากเป็นด้วยกันทั้งนั้น แต่ทำไมจึงเป็นกันไม่ได้ หรือเป็นแต่ไม่ถูกทาง จึงเป็นเศรษฐีที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่คน เป็นพระอรหันต์ที่เปรอะเปื้อน ทำให้หลงผิด ๆ ในทำนองเป็นพระอรหันต์เทียม เห็นใครเข้าเลวไปหมด ความรู้ไม่ถึง ความสามารถไม่มี ขาดความเข้าใจในศาสนา

กิเลสแม้จะถูกขัดเกลา ก็กลับกำเริบขึ้นอีก เหมือนโค่นต้นไม้เดิม แต่กระโดงที่แตกใหม่งอกงามยิ่งกว่าต้นเดิมด้วยซ้ำไป ขัดเท่าไรไม่สะอาด เหลาเท่าไรไม่เกลี้ยงเกลา ซักเท่าไรไม่หมดรอยเปื้อน เดินได้ ๕ ก้าว ถอยหลัง ๕ ก้าว ความขัดเกลากิเลส จึงเป็นจุดประสงค์ที่จะต้องการละกิเลสจริง ๆ มิใช่แต่เพียงคิดว่า ฉันเก่งกว่าทุกคน เมื่อซักฟอกแล้ว ต้องให้สะอาดจริง ๆ ใช้การได้

ความขัดเกลากิเลส จะทำได้ที่ไหน ? จะทำได้อย่างไร ? ไม่ยอมตอบปัญหาด้วยตนเอง ก็ต้องสงสัยเสมอ ใครจะตอบหรือแก้ปัญหาของตนได้ นอกจากตนเอง

การขัดเกลากิเลส จึงสามารถทำได้ทุกขณะทุกสถานที่

มีเบญจศีล. มีเบญจธรรม ควบคู่กันไป ก็ไม่ต้องจาริกแสวงบุญหรือเช่า-บูชา พระเครื่อง หรือพระพุทธรูป เพราะศีล-ธรรม เป็นพระคือความดีอย่างสูงสุดที่จะพึงหาได้ในโลกมนุษย์ อบอุ่นใจ ไม่มีภัย

ไม่มีเวร โลกต้องการอะไร ? เพียงศีลและธรรม ยังหาไม่ได้ แล้วจะไปหาอะไร ?

อุโบสถศีล-ในวันพระ อบรมภาวนาทำใจให้บริสุทธิ์ในวันเช่นนั้น เดือนหนึ่ง สี่หรือห้าวัน เหมือนฟอกจิตให้สะอาดจากกิเลส ในวันคืนที่ผ่านมา ย่อมทำชีวิตให้เป็นสิ่งที่มีชีวิตในกาลต่อไป หลักข้อนี้ก็คือการชำระใจให้บริสุทธิ์จากโลภ โกรธ หลง เป็นต้น ฝึกกายใจให้เข้มแข็ง

จากพระดำรัสของพระพุทธเจ้า ก็คือดูคนอื่นว่าทำอะไร? พอใจหรือไม่ ดีหรือไม่? นำมาเป็นเครื่องฝึกสอนใจตน เช่น

หมู่มนุษย์มีเวรภัย เราจักไม่มีเวรภัยอยู่เป็นสุข

มนุษย์เบียดเบียนทำร้ายกัน เราจักไม่เบียดเบียนทำร้ายใคร

มนุษย์ประพฤติทุจริต เลี้ยงชีพไม่ชอบธรรม เราจักไม่เป็นคนเช่นนั้น

มนุษย์มีแต่คนใจดำ เราจักมีใจขาวผุดผ่อง

มนุษย์ไม่เคารพเหตุผล เราจักเคารพเหตุผล

มนุษย์เป็นคนเกียจคร้าน เราจักไม่เกียจคร้าน

มนุษย์มีแต่คนเห็นแก่ตัว ใจอำมหิต ใจอาฆาต พยาบาทลบหลู่คุณท่าน อิสสาริษยากีดกันไม่ให้ใครได้ดี ตระหนี่ มารยา โอ้อวดความดี ดื้อรั้น แข่งดี ถือตัว เย่อหยิ่ง ดูหมิ่นผู้อื่น มัวเมา ประมาท

เมื่อเห็นใครมีนิสัยเช่นนี้แล้ว นึกในทางตรงกันข้ามว่า เราอย่าเป็นเช่นนั้น อย่าประพฤติอย่างนั้น

แม้แต่การล้อเลียนคนติดอ่าง ทำให้พลอยเป็นอ่างไปด้วย เมื่อไม่ต้องการติดอ่าง ก็คืออย่าล้อคนเป็นอ่าง ธรรมเครื่องขัดเกลากิเลส จึงมุ่งหมายถึงการกระทำที่เรียกว่า ตาดู หูฟัง ให้รู้ว่าสิ่งนั้น ๆ เป็นอย่างไร? จึงเป็นผู้หายตื่น หายงมงาย หายสงสัย ก็เพราะเข้าใจแล้วว่า เป็นสีขาวหรือสีดำ บริสุทธิ์หรือเปรอะเปื้อน เหมือนการอาบน้ำชำระร่างกายได้ ก็ควรอาบจิตชำระจิตบ้าง ฉะนั้น

ธรรมชาติสอนให้คนฉลาด รู้จักใช้ให้เกิดประโยชน์ แต่มนุษย์นำธรรมชาติไปใช้ผิด ๆ แล้วก็โทษธรรมชาติว่าไม่ยุติธรรม

พิมพ์ที่โรงพิมพ์กรมสรรพสามิต ถนนนครไชยศรี พระนคร
ร.ต. ประสบ จุลละเกศ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา
พ.ศ. 2515
โทร. 48612